

03 AUG 2009

БИБЛИОТЕКА
Государственного
главного управления
по делам печати.
№ 1791

ԵՂՆԻԿ Ա. Գ. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ

Պրոնուսուր թիֆլիսի I իրական դիմնագրոնի

ԴԱՍԱԴԻՐՔ ԿՐՕՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԳՐԳՈՅԿ

ԱՂՕԹՔՆԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԳԼԽԱԻՈՐ ՏՕՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պետական դպրոցների պատրաստական դասարանների հայ աշակերտուհիների և աշակերտների համար

Ութերորդ տպագրութիւն

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Վրաց շրտտարակչ. Ընկ.
1909

2 (075)
Ե-84

10 APR 2013

2(075)

Ե-84

ԵԶՆԻԿ Ա. Գ. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ
Կրօնուսոյց Թիֆլիսի I իգական գիմնազիօնի

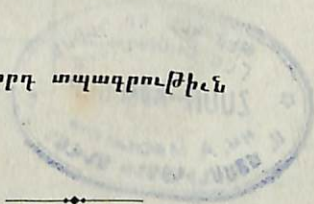
ԴԱՍԱԴԻՐՔ ԿՐՕՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԳՐԲՈՅԿ

ԱՂՕԹՔՆԵՐԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ՏՕՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պետական դպրոցների պատրաստական դասարանների հայ աշակերտուհիների և աշակերտների համար

Ութերորդ տպագրութիւն

26322-00

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Վրաց Հրատարակչ. Ընկ.

1909

10 APR 2013

1478

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

56356-66

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 20 Іюія 1905 г.

Այս «Ռասագիրք Կրօնի» գրքոյկի տպագրութիւնը թոյլատրուած է Հայոց Հոգևոր Բարձրագոյն Իշխանութեան կողմից և ճանաչուած է Կովկասի Ուսումնարանական Խորհրդի կողմից ձեռնարկ պետական դպրոցներէ համար:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԻՔ

Ընդհանրապէս նկատուած է, որ պետական դպրոցներում կրօնուսուցչի պաշտօն ստանձնող արժանապատիւ հայրերը հանդիպում են մեծամեծ դժուարութիւնների՝ չունենալով մի արմարաւոր ձեռնարկ այդ դպրոցների համար: Թէպէտ և կրօնի դասատուութեան համար կան լոյս տեսած բաւականին դասագրքեր, բայց նրանք իրանց ընդարձակ նիւթով և լայն ծաւալով, ոմանք մինչև անգամ իրանց գրաբարախառն լեզուով ու դարձուացքներով, անհստակապատասխան են այդ դպրոցներին, ուր այդ առարկայի աւանդման համար սուղ ժամանակ է տուած և ուսանող սանիկների մի մասն էլ տկար է իւր մայրենի լեզուի մէջ:

Մրկար տարիների մեր ուսուցչական փորձերը պետական դպրոցներում բերին մեզ այս հաստատ համոզման, որ այդ դպրոցների կրօնի դասաւանդութեան համար անհրաժեշտ էր կազմել մի յատուկ դասագիրք, որի մէջ այդ առարկայի աւանդման համար որոշած ժամանակի չափը, աւանդելի նիւթն ու նրա ծաւալը նկատի առնուած լինէիր և ամփոփ կերպով բովանդակէր ամենագլխաւոր կրօնական գիտելիքները, որոնք անհրաժեշտ են ամեն մի հայ աշակերտուհու և աշակերտի համար:

Ձեռք գարկելով այս կարևոր գործին՝ մենք արդէն պատաստել ենք պետական միջնակարգ իգական դպրոցների համար կրօնագիտութեան մի ընդհանուր ձեռնարկ, որի մէջ բոլոր դասարաններում աւանդելի կրօնի նիւթերը—դասընթացները՝ տեղի, ժամանակի և սանիկների պատրաստութեան համա-

ձայն՝որոշուած—դասաւորուած են: Առաջին երեք գրքոյնները արդէն լոյս են տեսել. հետզհետէ պիտի լոյս տեսնեն և հետևեալները:

Այս գրքոյնը յիշեալ դպրոցների պատրաստական դասաւանդների կրօնի նիւթը—դասընթացն է պարունակում:

Ներկայ աշխատութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտաւ պատճառակցներէս կողմից և ամենակարճ ժամանակում իրար յաջորդեցին մի քանի տպագրութիւններ: Դա լաւագոյն ասպացոյցն է, որ մեր կազմուած դասագիրքը համապատասխանում է իր նպատակին:

Այսօր լոյս է տեսնում մեր գրքոյնը ութերորդ տպագրութեամբ. Համոզուած ենք, որ նա նոյն ուշագրութեանը կարժանանայ մեր պաշտօնակից արժանապատիւ հայրերից:

Եզնիկ ա. ք. Երզնկեան

ՌՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Աղօթքներ

Երես

1 Աղօթքը և նրա արտաքին նշանները . . .	9
2 Աղօթքի տեղը, ժամանակը և ասելու կարգը	11

Աղօթքների համառոտ բացատրութիւնները

1 Համառոտ փառաբանութիւն Աստուծու . . .	11
2 Աղօթք Քրիստոսի խաչելութեան . . .	13
3 Աղօթք տէրունական	14
4 Աղօթք դասից առաջ	18
5 Աղօթք դասից յետոյ	
6 Աղօթք ճաշից առաջ	20
7 Աղօթք ճաշից յետոյ	20
8 Աղօթք Քրիստոսի Յարութեան	21
9 Աղօթք թագաւորի համար	22
10 Աղօթք Սուրբ Աստուածածնի	23
11 Աղօթք առաւօտեան	23
12 Աղօթք երեկոյեան	25

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԿ

Գլխաւոր տօների համառոտ պատմութիւնները

1 Մարիամ Ս. Կուսի ծնունդը	26
2 Երեք տարեկան ընծայումը	27

3. Մարիամի Ս. Կուսի Աւետուժը	27
4 Քրիստոսի Ծնունդը	28
5 Տեառընդառաջ	30
6 Քրիստոսի Մկրտութիւնը	31
7 Վարդավառ	32
8 Ծաղկազարդ	33
9 Աւագ Հինգշաբթի	35
10 Յիսուսի Խաչելութիւնը	36
11 Յիսուսի Թաղումը	38
12 Քրիստոսի Յարութիւնը—Զատիկ	39
13 Քրիստոսի Համբարձումը	40
14 Հոգեգալուստը	41
15 Ս. Աստուածածնի Վերափոխումը	41
16 Ս. Խաչի Գիւտը	42
17 Ս. Թաղէոս և Բարդուղիմէոս առաքեալները	44
18 Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ	45

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

1 Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցու Հաւատոյ Հանգանակը	47
2. Տասն պատուիրանները	55

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

1 Համառօտ տեղեկութիւն Աստուած պաշտութեան մասին	60
2 Ս. պատարագի մասին	61

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ա Ղ Օ Թ Ք Ն Ե Ր

1. Աղօթքը եւ նրա արտաքին նշանները

Աստուծուն երկիւղածութեամբ դիմել և նրա հետ խօսել—կոչվում է աղօթք:

Աղօթքով մենք խնդրում ենք Աստուծուց այն, ինչի որ մենք կարիք ունինք. շնորհակալութիւն ենք յայտնում նրան Իր օգորմութեան ու տուած բարիքների համար և փառաբանում ենք Իր կատարելութիւնների համար: Այս պատճառով էլ մեր աղօթքները լինում են—

1) խնդրողական: 2) շնորհակալական և 3) փառաբանական: Բայց յաճախ պատահում է, որ մեր հոգու այս բոլոր զգացումները միացած և խառնուած են արտա-յայտվում մեր աղօթքների մէջ, այսպէս օրինակ՝ աղօթքը երբեմն սկսվում է գոհացողականով, յետոյ անցնում է փառաբանականի և վերջանում է խնդրուածներով. կամ սկսվում է փառաբանականով, անցնում է գոհացողականի և վերջանում խնդրուածներով, և այլն:

Աղօթքով մենք դիմում ենք նմանապէս Աստուածամօրը, սուրբ հրեշտակներին և սուրբ մարդոց, բայց ոչ այնպէս ինչպէս Աստուծուն: Սուրբ Աստուածամօրն և սրբերին դիմելով խնդրում ենք, որ նրանք մեզ համար բարեխօս լինեն Աստուծու առաջ:

Մենք աղօթում ենք ոչ միայն մեզ համար, այլև ուրիշներին՝ թէ կենդանիների և թէ ննջեցեալների համար:

Երբեմն լինում են այնպիսի հանգամանքներ, որ մարդ չէ կարողանում աղօթել ազատ և յայտնի, որքան էլ ցանկանար նա: Այդպիսի դէպքերում կարելի է գործածել մտաւոր աղօթքներ և այդ լինում է, երբ աղօթում է միայն հոգով ու մտքով և չէ արտասանում իր աղօթքները խօսքերով կամ նշաններով:

Մենք աղօթելով գործ ենք ածում հետևեալ արտաբերին նշանները. աչքերը դէպի երկինք ենք դարձնում, գլուխը խոնարհեցնում, ձեռքերը տարածում, երկրպագում, ծունկ չոգում, համբուրում սուրբ պատկերներին և վառում նրանց առաջ կանթեղներ ու մոմեր: Այս նշաններով մենք արտայայտում ենք Աստուծուն մեր անձնուիրութիւնը ստացած բարիքների համար և երկիւղածութիւնը՝ նրա մեծութեան առաջ:

Աղօթքի ամենագլխաւոր նշանն է խաչակնքելը: Երեսին խաչակնքելը լինում է այսպէս. աջ ձեռքի երեք մատները միացնելով՝ նախ դնում ենք ճակատի վրայ, յետոյ կուրծքի և ապա ձախ ու աջ թևերի մօտ, իսկ վերջն էլ մէջտեղը՝ կուրծքի վրայ: Այս նշանով մենք արտայայտում ենք հաւատ դէպի այն, ինչ որ Յիսուս Քրիստոսը սովորեցրեց մեզ և ինչ որ արեց նա

մեր փրկութեան համար: Խաչակնքելով ցանկանում ենք նաև սրբել Սուրբ Խաչի զօրութիւնով մեր միտքը, զգացմունքը, ցանկութիւնը և գործունէութիւնը: Բացի այս՝ խաչակնքելով աղօթքի և առհասարակ ամեն մի գործ սկսելու ժամանակ, մենք ցոյց ենք տալիս, թէ յոյս չենք դնում ոչ մեր ուժերի և ոչ մարդկանց օգնութեան վրայ, այլ ապաւինում ենք միայն Աստուծու օգնութեանը, որ մեզ Քրիստոսի Սուրբ Խաչի զօրութեամբ հեռու պահէ ամեն տեսակ ձախորդութիւններից:

2. Աղօթքի սեղը, ժամանակը եւ ասելու կարգը

Աստուած գտնվում է ամեն տեղ. նա ամեն տեղ լսում և տեսնում է մեզ: Այս պատճառով կարելի է աղօթել ոչ միայն Աստուծու անուանը նուիրած սուրբ տաճարներում, այլև ամեն տեղ. Քրիստոնեաներից ոմանք սովորութիւն ունեն օծուած պատկերներ պահել տան մէջ՝ որոշեալ տեղը, սենեակների անկիւններում, երբեմն առանձին պահարաններում, դէպի որը դարձնելով իրանց երեսները՝ աղօթում են: Հայերս այդ սովորութիւնը չունենք, օծուած պատկերները եկեղեցումն ենք պահում իբրև նուիրական առարկայ, որին արժան չէ տունը:

Սուրբ պատկերները ծառայում են մեզ նրա համար, որ նայելով նրանց՝ յիշենք նրանց նախատիպն և ուշադրութեանը ու երկիւղածութեամբ աղօթենք: Այս պատկերները, նայելով մեր ջերմեռանդութեան և կարողութեան, շատ անգամ զարդարում ենք զանազան զարդերով և նրանց առաջ վառում ենք կանթեղներ ձիթով ու մեղրամոմեր: Լոյսը, որ վառվում է պատկերների առաջ, արտայայտում է մեր հաւատի լոյսը և մեր

սիրոյ տաքութիւնը:

Մենք Աստուծոց կարող ենք ստանալ բոլոր հարկաւոր բաները մեր կեանքի համար: Նա ամեն բոլոր տալիս է Իր ողորմութիւնը: Նրա մեծ գործերը մենք մշտապէս տեսնում ենք. ուրեմն մենք միշտ կարիք ունենք խնդրելու Աստուծուն, շնորհակալութիւն անելու և փառաբանելու Նրան, հետեապէս միշտ պէտք է աղօթենք Նրան: Բայց որովհետեւ շատ ժամանակ է հարկաւոր լինում երկրաւոր կեանքի պիտոյքները հոգալու համար, ուստի աղօթելու որոշեալ ժամերը հետեալնեւրըն են. 1) առաւօտեան, երբ քնից զարթնում ենք. 2) օրուայ ընթացքում, այն է՝ գործի (աշխատանքի կամ ուսման) սկսելու և վերջացնելու ժամանակ, հաց ուտելուց առաջ ու վերջը և 3) գիշերը՝ քննելուց առաջ:

Աղօթելիս մենք ուղիղ և երկիւղածութեամբ կանգնում ենք, եթէ պատկեր կայ՝ պատկերի առաջ և եթէ չկայ՝ երեսներս դէպի արևելք դարձնելով, խաչակնքելով ուշադրութեամբ և առանց շտապելու ասում ենք մեր աղօթքները: Աղօթքը վերջացնելուց յետոյ դարձեալ խաչակնքում ենք երեսներս և երկրպագութիւն տալիս:

ԱՂՕԹՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՑ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՄԱՌՈՑ ՓԱՌԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆ ԼՍՏՈՒԾՈՒ

„Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն

Սրբոյ: Ամէն“:

Հօր, Որդու և Սուրբ Հոգու անունով (օգնութեամբ),
Ամէն:

Այս խօսքերով ենք մենք՝ բրիտանեաներս՝ սկսում մեր գործը: Արտասանելով սուրբ երրորդութեան անունը՝ արտայտում ենք մեր հաւատը, որ ամենայն ինչ կամենում ենք գործել Աստուծու օգնութեամբ:

Աստուծուն մենք անուանում ենք Հայր, Որդի և Հոգի Սուրբ, որովհետեւ նա էութեամբ մի է, իսկ անձնաւորութեամբ՝ երեք: Առաջին անձն է Հայր, երկրորդը՝ Որդի և երրորդը՝ Հոգի Սուրբ: Այդ երեք անձինքն ունին մի անուն՝ Աստուած: Նրանք ունին հաւասար զօրութիւն, պատիւ և կազմում են մի էութիւն (գոյութիւն): Ամէն խօսքը նշանակում է ճշմարիտ, այդպէս, թող լինի այդպէս:

ԱՂՕԹՔ ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԽԱՉԵԼՈՒԹԵԱՆ

Սուրբ Աստուած, Սուրբ և Հօր, Սուրբ և Անմահ, որ խաչեցար վասն մեր, ողորմեա մեզ— (երեք անգամ):

Սուրբ Աստուած, Սուրբ և Հօր (գօրեղ) Սուրբ և Անմահ, որ խաչուեցար մեզ համար, ողորմիր մեզ:

Այս աղօթքը՝ ըստ աւանդութեան՝ ասուած է Բրիտոսի խաչից իջեցնելու ժամանակ, ուստի և ասվում է Աստուծու Որդու համար:

Սուրբ և Աստուած ենք անուանում Նրան, որովհետեւ նա Աստուծու Որդի է ու ինքն էլ Աստուած է և չկայ Նրա մէջ ոչինչ մեղք: Հօր ենք անուանում, որովհետեւ նա ամենակարող է և յաղթեց մահուան:

Անմահ ենք անուանում, որովհետև նա յաւիտե-
նական է և թէպէտ մարմնով մեռաւ, բայց Աստու-
ծութիւնով անմահ է և Հօր Աստուծու և Սուրբ Հո-
գու հետ էակից:

Այս աղօթքով մենք խնդրում ենք Աստուածոր-
դուց, որ իր խաչի և մահուան արդիւնքով ներէ
մեր մեղքերը, մաքրէ մեր հոգին և սրբէ մեր սիրտը:
Մեզք են անուանվում մեր այն խօսքերը, ցանկու-
թիւնները, խորհուրդները ու գործերը, որոնք հակա-
ռակ են Աստուծու կամքին:

3) ԱՂՕԹՔ ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ

Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղի-
ցի անուն Գո: Եկեսցէ արքայութիւն Գո:
Եղիցին կամք Գո, որպէս յերկինս և յեր-
կրի: Զհաց մեր հանապազորդ տո՛ւր մեզ
այսօր: Եւ թող մեզ զպարտիս մեր որպէս
և մեք թողու՛մք մերոց պարտապանաց: Եւ
մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փր-
կեա՛ զմեզ ի չարէ: Զի Գո է արքայութիւն
և՛ զօրութիւն և՛ փառք յաւիտեանս: Ամէն:

Սեր Հայր, որ երկնքումս ես, սուրբ լինի Գո անունը:
Գայ Գո թագաւորութիւնը: Լինի Գո կամքը՝ ինչպէս երկըն-
քումը՝ այնպէս էլ երկրիս վրայ: Սեր ամենօրեայ հացը այս-
օր էլ տո՛ւր մեզ Սեր պարտքը թող մեզ, ինչպէս որ մենք

էլ մեր պարտապաններին ենք թողնում: Մի՛ ձգիր մեզ փոր-
ձանքի մէջ, այլ ազատիր մեզ չարից: Որովհետև Քոնն է թա-
գաւորութիւնը, զօրութիւնը և փառքը յաւիտեանս: Ամէն:

Այս աղօթքը անուանվում է Տէրունական, ո-
րովհետև մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը սովորեցրեց:
Այս աղօթքը սկսվում է կոչումով, բաղկացած է եօթն
խնդրուածներից և վերջանում է փառաբանութիւ-
նով:

Կոչում.—,Հայր մեր, որ յերկինս ես“:
Մենք անուանում ենք Աստուծուն Հայր, որովհետև
1) նա իր ողորմութիւնով մեզ՝ քրիստոնեաներիս՝
որդի անուանեց. 2) նա մեզ սիրում է ինչպէս
հայր և մեր բոլոր բարի գործերում միշտ օգնում է:
Սրա համար պէտք է դիմենք Նրան սիրով և յոյսով,
ինչպէս երեխաներն իրանց հօրը:

Մենք Աստուծուն անուանում ենք Երկնաւոր Հայր
այն պատճառով, որ նա թէև ամեն տեղ է, բայց
իր փառքի աթոռն ունի երկնքում: Բացի այդ յիշե-
ցնում է մեզ, որ աղօթելիս պէտք է թողնենք եր-
կրային բաները և մտածենք միայն երկնայինի
մասին:

Առաջին խնդրուած.—,Սուրբ եղիցի ա-
նուն Գո“: Աստուծու անունը միշտ սուրբ է, բայց
այս խօսքերով մենք խնդրում ենք, որ Նրա անունը
սուրբ լինի մեր մէջ էլ: Այս լինում է երբ մենք
Աստուծու խօսքը պահում ենք սուրբ և հետեւելով
Նրան, ապրում ենք մաքուր սրտով: Իսկ ով Աստու-
ծու խօսքին հակառակ է ապրում և սովորեցնում,
նա անպատվում է Նրա սուրբ անունը մեր մէջ:

Երբորդ խնդրուած.— **„Եկեցէ արքայու-
թիւն Քո“:** Այս խօսքերով մենք խնդրում ենք, որ
Աստուած թագաւորէ մեր սրտի մէջ, զգանք, ցանկանք ու
կատարենք ինչոր նրան հաճելի է, հաւատանք նրա սուրբ
խօսքին և ապրենք նրա կամքի համաձայն ու լինենք
քրիստոնեաներ ոչ միայն անունով, այլև գործով:

Երբորդ խնդրուած.— **„Եղիցին կամք Քո որ-
պէս յերկինս և յերկրի“:** Այս խօսքերով մենք
խնդրում ենք Աստուծուն, որ՝ 1) նա օգնէ մեզ կատա-
րելու այս երկրում նրա սուրբ կամքը այնպէս, ինչպէս
հրեշտակները կատարում են երկնքում: 2) հեռացնէ
մեզանից չար խորհուրդը ու չար կամքը, որոնք հա-
կառակ են նրա բարի ու ողորմած կամքին և չեն թող-
նում մեզ սուրբ պահել նրա անունը: 3) պատրաս-
տականութիւն ենք յայտնում ստանալու նրանից այն
ամենը, ինչ որ նրան հաճելի կլինի մեզ տալու համար:

Չորբորդ խնդրուած.— **„Չհաց մեր հանա-
պազորդ տուր մեզ այսօր“:** Այս խօսքերով մենք
խնդրում ենք, որ Աստուած տայ մեզ ամեն օրուայ կա-
րեոր պիտոյքները մեր զոյութեան համար՝ 1) մարմ-
նաւոր, օրինակ՝ ուտելիք, խմելիք, հանգերձ, բնակա-
րան, կենդանիներ, ընտանիք, որդիք, հաւատարիմ ծա-
ռայ, լաւ եղանակ, առատութիւն, խաղաղ կեանք, առող-
ջութիւն, բարի անուն, լաւ բարեկամներ, հաւատարիմ
հարևաններ և այլն: 2) հոգևոր, օրինակ՝ Աստուծու խօս-
քը և Քրիստոսի Ս. Մարմնի ու Արեան հաղորդութիւնը:

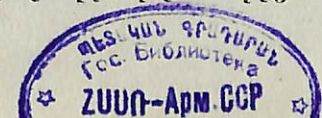
Հինգերորդ խնդրուած.— **„Եւ թող մեզ ըզ-
պարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց**

պարտապանաց“: Այստեղ պարտք նշանակում է
մեղք: Մենք պարտաւոր ենք կատարել Աստուծու պա-
տուիրանները և երբ չենք կատարում, նշանակում է
մնում ենք նրան պարտական. իսկ մեր պարտապաններ
անուանվում են այն մարդիկ, որոնք որևէ բանով մե-
ղաւոր են մեր առաջ: Այս աղօթքի մէջ խնդրում ենք,
որ նա ողորմածաբար ների մեր մեղքերը, պակասու-
թիւնները և խոստանում ենք մենք էլ մեծահոգու-
թեամբ ներել մեր առաջ մեղաւորներին և բարութիւն
անել: Սրանից երևում է, որ եթէ մենք չներենք, Աս-
տուած էլ մեզ չի ների:

56356-66

Վեցերորդ խնդրուած.— **„Եւ մի տանիր զմեզ
ի փորձութիւն“:** Փորձութիւն անուանվում են
կեանքի այն դէպքերը, որոնց ժամանակ կարող ենք
մենք ընկնել յուսահատութեան, խաբէութեան, թերա-
հաւատութեան և ուրիշ վատ ու արատ բերող մեղքերի
մէջ: Այս փորձութիւնները առաջ են գալիս մեր մար-
մնական թուլութիւնից, մարդկանց վատ օրինակներից և
գայթակղութիւնից: Մենք խնդրում ենք Աստուծուն,
որ նա հեռացնի մեզանից այդպիսի փորձութիւնները:
Բայց եթէ Աստուծուն հարկաւոր է փորձութիւններով
հաստատել մեր հաւատը և ամրացնել մեզ բարի կեանքի
մէջ, այն ժամանակ խնդրում ենք, որ նա օգնէ մեզ
յաղթել նրանց և չընկնել մեղքի մէջ:

Եօթերորդ խնդրուած.— **„Սյլ փրկեա՛ զմեզ
իչարէ“:** Այս խօսքերով մենք խնդրում ենք Աստուծուն,
որ նա ազատէ մեզ ամեն տեսակ չարութիւնից, ձախոր-
դութիւններից, դժբաղդութիւններից և պատահած ժա-

մանակ պաշտպանի մեզ, որ բարի վերջաւորութիւն ունենայ:

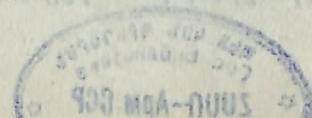
Փառաբանութիւն. — „Ձի Քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս.

Ամէն“: Այս խօսքերով մենք փառաբանում ենք և յոյս ունենք ստանալու մեր խնդրուածները, որովհետեւ այսպիսի խնդրուածները հաճելի են Նրան և լսելի կը լինեն: Նա ինքը պատուիրեց մեզ այսպէս աղօթել և խոստացաւ լսել մեզ:

4. ԱՂՕԹՔ ԴԱՍԻՑ ԱՌԱՋ

Ամենաբարի Աստուած, առաքեալ առ մեզ զչնորհս Հոգւոյդ Քո սրբոյ, զի պարգևեցէ մեզ զմիտս և կազդուրեցէ զզօրութիւնս հոգւոց մերոց, որպէս զի մենք ընդունելով զաւանդեալ մեզ ուսմունս, զարգացուք Քեզ ստեղծողիդ մերում ի փառս, ի մխիթարութիւն ծնողաց մերոց, յօգուտ եկեղեցւոյ և հայրենեաց:

Ամենաբարի Աստուած, ուզարկիւր մեզ Քո սուրբ Հոգու շնորհքը, որ մեզ միտք տայ և զօրացնէ մեր հոգևոր կարողութիւնները, որպէս զի մենք ընդունելով մեզ տուած ուսումը, մեծանանք Քեզ ստեղծողիդ փառք տալու, մեր ծնողներին մխիթարելու և եկեղեցուն ու հայրենիքին օգտակար լինելու:

Այս աղօթքով Մենք Աստուծուն անուանում ենք ամենաբարի, որովհետեւ Նա մեզ համար միշտ բարի է յանկանում և՛ 1) խնդրում ենք, որ նա ուղարկէ մեզ շնորհք, այն է՝ Սուրբ Հոգու ոյժ, 2) խոստովանում ենք, որ Սուրբ Հոգու շնորհքը տալիս է հոգևոր զօրութիւն, այն է՝ միտք, յիշողութիւն, ուշադրութիւն և զօրացնում է նրանց, որոնք հարկաւոր են մեզ ուսման ժամանակ և՛ 3) յայտնում ենք, թէ մենք ուսում ենք առնում և մեծանում, որ մեր բարի գործերով մեր Ստեղծողին փառք տանք, մեր ծնողներին մխիթարենք և մեր եկեղեցուն ու հայրենիքին օգուտ բերենք:

5. ԱՂՕԹՔ ԴԱՍԻՑ ՅԵՏՈՅ

Գոհանամք զՔէն, Արարիչ, զի արժանի արարեր զմեզ շնորհաց Քոց՝ ընդունելութեան ուսմանս: Օրհնեալ զմեծաւորս, զճնողրս և զուսուցիչս մեր, որք առաջնորդեն մեզ ի գիտութիւն բարութեան և տնօր մեզ կարողութիւն ի շարունակութիւն ուսմանս այսորիկ:

Ծնորհակալ ենք Քեզանից, Արարիչ, որ Քո սուրբ շնորքով արժանացրիր մեզ ուսում ստանալու Օրհնիւր մեր մեծաւորներին, ծնողներին և ուսուցիչներին, որոնք առաջնորդում են մեզ բարի բաներն իմանալու և տնօր մեզ կարողութիւն շարունակելու այս ուսումը:

Այս աղօթքով մենք դառնում ենք դէպի մեր Արարիչ Աստուածը և շնորհակալութիւն ենք յայտնում Նրան,

որ իր ողորմութիւնով մեզ արժանացրեց ուսում ստանալու: Ապա խնդրում ենք, որ 1) նա օրհնի մեր մեծերին, ծնողներին և ուսուցիչներին, որոնք օգնում են մեր ուսման և առաջնորդում են մեզ դէպի բարին, և 2) տայ մեզ այժ ու կարողութիւն, որպէս զի այսուհետեւ էլ շարունակենք մեր ուսումը:

6. ԱՂՕԹՔ ԾԱՇԻՑ ԱՌԱՋ

Աչք ամենեցուն ի Քեզ, Տէր, յուսան և Ի ու տաս զկերակուր նոցա ի ժամու. բանաս զձեռն Քո և լցուցանես զամենեսեան քաղցրութեամբ կամօք Քովք:

Ամենքի աչքերը, Տէր, դէպի Քեզ են նայում և Ի ու տալիս ես նրանց կերակուր ժամանակին. բաց ես անում Քո ձեռքը և լիացնում ես ամենքին Քո ողորմութեամբ:

Այս աղօթքով մենք դարձնում ենք մեր աչքերը Աստուծուն, խոստովանում և ընդունում ենք, որ նա մեր Տէրն է և ինչպէս հայր, ամեն ժամանակ հոգում է մեր մարմնական կերակրի մասին: Ընդունում ենք նաև, որ նա ողորմած է և ամենքին իր ողորմութեամբ տալիս է այն, ինչ որ հարկաւոր է:

7. ԱՂՕԹՔ ԾԱՇԻՑ ՅԵՏՈՅ

Տէր Յիսուս, լցաք ի բարութեանց Քոց: Տացուք զոհութիւն Տեառն Աստուծոյ մերոյ,

Հօր և Արդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Զլիութիւն սեղանոյս անհատ և աննուազ արասցէ Քրիստոս Աստուած մեր, որ զմեզ կերակրեաց և լիացոյց՝ նմա յաւիտեանս. Ամէն:

Տէր Յիսուս, լիացանք Քո բարութեամբ: Ենորհահակալ լինենք մեր Տէր Աստուծուց—Հօրից, Արդուց և Սուրբ Հոգուց, Մեր Քրիստոս Աստուածը, որ մեզ կերակրեց և լիացրեց, թող անպակաս անէ այս սեղանի լիութիւնը: Նրան է վայելում փառք յաւիտեանս. Ամէն:

Այս աղօթքով մենք նախ՝ շնորհակալութիւն ենք անում մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսին այն բանի համար, որ նա մեզ կերակրեց իր երկրաւոր բարիքներով և ապա շնորհակալութիւն անելով և փառք տալով սուրբ Երրորդութեանը՝ խնդրում ենք, որ միշտ անպակաս անի մեզանից իր ողորմութիւնը:

8. ԱՂՕԹՔ ԶՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց՝ մահուամբ զմահ կոխեաց և յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգևեաց, նմա փառք յաւիտեանս. Ամէն:

Քրիստոս յարութիւն առաւ մեռելներից, իր մահով մահուան յաղթեց և իր յարութիւնով մեզ կեանք տուեց. Նրան յաւիտենական փառք. Ամէն:

Այս աղօթքով մենք խոստովանում ենք և ընդունում, որ 1) Քրիստոսը յարութիւն առաւ մեռելիներից, այսինքն՝ թէև նա մեռաւ ժարմնով, բայց երրորդ օրը յարութիւն արաւ, և 2) նա իր մեռնելով՝ մահը ոչնչացրեց և ցոյց տուեց, որ մենք ևս յոյսով մեռնելով, դարձեալ պէտք է կենդանանանք, յարութիւն առնենք, դրանով նա մեզ նոր կեանքի արժանացրեց:

9. ԱՂՕԹՔ ԹԱԿԱՆՈՐԻ ՀԱՄԱՐ

Տէր Աստուած մեր, կեցո՞ զամենաբարեպաշտ Թագաւորն և զԿայսրն ամենայն Ռուսաց զՆիկոլայ Ալէքսանդրովիչն: Զօրացո՞ զՆա, օգնեան՝ զաւակաց և զօրաց Նորա՝ պահելով զամենեսին ի խաղաղութեան:

Տէր Աստուած մեր, կեանք տուր ամենաբարեպաշտ Թագաւորին և ամենայն Ռուսաց Կայսր Նիկոլայ Ալէքսանդրովիչին: Զօրացրու Նրան, օգնիր Նրա զաւակներին և զօրքերին և ամենքին պահպանիր խաղաղութեան մէջ:

Այս աղօթքով մենք խնդրում ենք մեր Տէր Աստուծուն, թագաւորների Թագաւորին, որ նախ՝ կեանք տայ ամենայն Ռուսաց ամենաբարեպաշտ Թագաւոր-Կայսր Նիկոլայ Ալէքսանդրովիչին. երկրորդ՝ զօրացնի Նրան իր թշնամիների դէմ, երրորդ՝ օգնի Նրա զաւակներին և զօրքերին և չորրորդ՝ Նրա հովանաւորութեան տակ գտնուած բոլոր ժողովրդին պահպանի խաղաղութեան մէջ:

10. ԱՂՕԹՔ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Անկանիմք առաջի Քո, սուրբ Աստուածածին և աղաչեմք զանարատ զԿոյսդ: Բարեխօսեան՝ վասն անձանց մերոց և աղաչեան՝ զՄիածին Որդիդ, փրկել զմեզ ի փորձութիւնէ և յամենայն վտանգից մերոց:

Ընկնում ենք Քո առաջ, սուրբ Աստուածածին և աղաչում ենք անարատ Կուսիդ: Բարեխօսիր մեզ համար՝ և խնդրիր Քո Միածին Որդուն, որ փրկի մեզ փորձանքից և ամեն տեսակ վտանգներից:

Այս աղօթքի մէջ մենք սուրբ Կոյս Մարիամին անուանում ենք՝ 1) Աստուածածին, որովհետև նա ծնաւ Յիսուսին, որ էր Աստուած և մարդ անարատ, որովհետև նա սուրբ էր ու մեղք չունէր. 2) ընկնելով և երկրպագելով Նրան՝ խնդրում ենք, որ բարեխօսի մեզ համար և աղաչի իր Միածին Որդուն, որ փրկի մեզ ամեն տեսակ փորձանքներից և մեզ վրայ գալիք վտանգներից. 3) Միածին ենք անուանում Յիսուսին, որովհետև Աստուած բացի Նրանից ուրիշ որդի չունի ըստ էութեան, ինչպէս սուրբ Կոյս Մարիամն էլ ուրիշ որդի չունի ըստ մարդկութեան:

11. ԱՂՕԹՔ ԱՌԱՌՕՏԵԱՆ

Գոհանամք զՔէն Տէր Աստուած մեր, որ զարթուցեր զմեզ ի հանգստենէ քնոյ

չնորհիւ ողորմութեան Քո: Զարթո՛ն զմիտս մեր արդարութեամբ առ Քեզ, Տէր Աստուած մեր, զի տեսցեն աչք մեր զփրկութիւն Քո, եկեսցէ և բնակեսցի առ մեզ Աստուածութիւն Քո և ողորմութիւն Քո հովանի և պահապան լիցի ի վերայ պաշտօնէից Քոց: Եւ զմեզ զծառայս Քո արժանի արա ի տուէ և ի գիշերի և յամենայն ժամու միշտ խորհիլ ի սէր պատուիրանաց Քոց և զոհանալով փառաւորել զՀայր և զՈրդի և զՍուրբ Հոգիդ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. Ամէն:

Ծնորհակալ ենք Քեզանից, Տէր Աստուած մեր, որ Քո ողորմութեան շնորհիւ զարթեցրիր մեզ քնած տեղից: Զարթեցրու մեր միտքը արդարութեամբ դէպի Քեզ, Տէր Աստուած մեր, որ մեր աչքերը տեսնեն Քո փրկութիւնը, զայ և բնակուի մեր մէջ Քո Աստուածութիւնը և Քո ողորմութիւնը հովանի և պահապան լինի Քո ծառաների վրայ: Եւ մեզ՝ ծառաներիս էլ արժանի արա գիշեր ու ցերեկ և ամեն ժամանակ Քո պատուիրանների վրայ մտածել ու շնորհակալութեամբ փառաւորել Հօրը, Որդուն և Սուրբ Հոգուն այժմ և միշտ և յաւիտեանս. Ամէն:

Այս աղօթքով մենք շնորհակալութիւն ենք յայտնում մեր Տէր Աստուծուն, որ Նա իր ողորմութեամբ զարթեցրեց մեզ քնից. և խնդրում ենք, որ 1) Նա զարթեցնի մեր մտաւոր աչքերն էլ, որ տեսնենք Նրա մեզ

տուած բարիքներն ու ողորմութիւնը. 2) մաքուր պահենք մեր սիրտը, որ Աստուած զայ և բնակուի Նրա մէջ և՛ տեսնելով մեր բարի գործերը՝ ողորմի ու պահպանի մեզ ամեն տեսակ փորձանքներից և 3) միտք, կարողութիւն ու շնորհք տայ մեզ, որ ամեն ժամանակ Նրա պատուիրանները աչքի առաջ ունենանք ու կատարենք և՛ հասկանալով մեր որդիական պարտականութիւնները՝ փառք տանք և շնորհակալ լինենք Նրանից:

12. ԱՂՕԹՔ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ

Տէր Աստուած մեր, Դու պահե՛ս զմեզ խաղաղութեամբ ի գիշերիս յայսմիկ և յամենայն ժամանակի. ընդ սուրբ երկիւղ Քո բեռեռեալ պահե՛ս զմիտս և զխորհուրդս մեր, որպէս զի յամենայն ժամ Քե պահպանեալ լիցուք յորոգայթից թշնամւոյն և Քեզ հանցուք զօրհնութիւն և զփառս Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. Ամէն:

Տէր Աստուած մեր, Դու պահիր մեզ խաղաղութիւնով այս գիշեր և ամեն ժամանակ: Քո սուրբ երկիւղիդ մէջ հաստատ պահիր մեր միտքը և խորհուրդը, որ ամեն ժամանակ անփորձ և ազատ լինենք թշնամու որոգայթից: Եւ Քեզ—Հօրդ, Որդուդ և Սուրբ Հոգուդ—տանք օրհնութիւն և փառք՝ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. Ամէն:

Այս աղօթքով մենք Աստուծուն Տէր անուանելով, խնդրում ենք, որ 1) մեզ խաղաղութեան մէջ պահի թէ գիշեր և թէ ամեն ժամանակ. 2) մեր միտքը և խորհուրդը իր սուրբ երկիրդի մէջ պահի, որ կարողանանք անվտանգ պահպանուել թշնամու որոգայթից և 3) խոստանում ենք միշտ օրհնութիւն և փառք տալ Սուրբ Երրորդութեան:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍԸ

ԳԼԽԱԽՈՐ ՏՕՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. ՄԱՐԻԱՄ ՍՈՒՐԱ ԿՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԵՐԸ

Նազարէթ քաղաքում կենում էին երկու բարեպաշտ ամուսիններ՝ Յովակիմ և Աննա: Երկուսն էլ Դաւթի ցեղից էին: Նրանք որդի չունէին և այս բանը շատ էր տրտմեցնում նրանց: Այս պատճառով նրանք իրանց աղօթքի մէջ խնդրում էին Աստուծուն, որ մի որդի տայ և ուխտ դրեցին՝ եթէ Աստուած կատարի նրանց խնդրը, ընծայեն նրան Աստուծուն: Աստուած լսեց նրանց աղօթքը և տուեց մի աղջիկ: Նրան անուանեցին Մարիամ:

Այս տօնը կատարվում է սեպտ. 8-ին:

2. ԵՐԵՔ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԾԱՅՈՒՄԸ ՏԱՃԱՐԻՆ

Երբ Սուրբ Կոյս Մարիամ երեք տարեկան դարձաւ, ծնողները տարան նրան Երուսաղէմ՝ Աստուծուն ընծայելու: Քաջանայապետն ընդունեց նրան և օրհնեց: Տաճարի շուրջը շատ բնակարաններ կային, որտեղ կենում էին բարեպաշտ այրիներ, կոյսեր և Աստուծուն նուիրուած մանուկներ: Այստեղ Յովակիմ և Աննան թողին Մարիամին: Մարիամը մեծանում էր և պարապում էր աղօթքով, Սուրբ Գիրքը կարդալով և ձեռագործով:

Այս տօնը կատարվում է նոյեմբերի 21-ին:

ՍՈՒՐԱ ԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄԻ ԱՆԵՏՈՒՄԸ

Սուրբ Կոյս Մարիամը դեռ տաճարումն էր, որ նրա ծնողները վախճանուեցան: Նա մնաց որբ: Երբ նա 14 տարեկան դարձաւ, նրա դաստիարակները կամեցան նրան ամուսնացնել, բայց նա ասաց, որ ուխտել է Աստուծուն միշտ կոյս մնալ: Այն ժամանակ քաջանաները յանձնեցին նրան իր ազգական ձերունի Յովսէփին, որին յայտնեցին և Սուրբ Կոյս Մարիամի ուխտը:

Օերունի Յովսէփը հիւան էր և բնակվում էր Բալիլիայի Նազարէթ քաղաքում: Սուրբ Կոյս Մարիամը գնաց նրա տուն և բնակուեց այնտեղ:

Մի անգամ, երբ Սուրբ Կոյս Մարիամը աղօթում էր, Բարբիէլ հրեշտակապետն երեւաց նրան և ասաց. «Ուրախացիր Մարիամ, Տէրը քեզ հետ է. օրհնուած ես դու կանանց մէջ: Սուրբ Հոգին կգայ քո վերայ և Բարձրեալի (Աստուծու) զօրութիւնը պաշտպան կըլինի քեզ: Իու Որդի կունենաս և կանուանես Նրան Յիսուս: Նա կըլինի Մեծ և Բարձրեալի Որդի կրկոչուի: Աստուած կըտայ Նրան Իսաիի աթոռը և Նրա թագաւորութիւնը վերջ չի ունենայ: Սուրբ Կոյս Մարիամը խոնարհութեամբ պատասխանեց. «Թող այդպէս լինի»: Հրեշտակը հեռացաւ:

Այս տօնը կատարվում է ապրիլի 7ին.

4. ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՄԻՆ

Քրիստոսի ծննդեան ժամանակ Օգոստոս կայսրը կամեցաւ աշխարհագիր անել: Նա հրամայեց, որ իւրաքանչիւր հրէայ գնայ

իր հայրենի քաղաքը: Յովսէփը և Սուրբ Կոյս Մարիամը Իսաիի ցեղից էին և գնացին Նազարէթից Բեթղեհէմ: Նրանք քաղաքի մէջ իջնելու տեղ չգտան և բնակուեցան մի այրի մէջ, որտեղ հովիւները պահում էին իրանց ոչխարները ցուրտ և անձրևային եղանակներին: Այդ այրի մէջ գիշերը Սուրբ Կոյս Մարիամը ծնաւ իր Միածին Որդի Յիսուսին: Նա փաթաթեց Նրան խանձարուրում և դրեց մսուրի մէջ:

Այդ գիշերը Բեթղեհէմի հովիւները պահում էին իրանց ոչխարները դաշտում: Տիրոջ հրեշտակն երևաց նրան և ասաց. «Մի վախենաք, ես աւետում եմ ձեզ մեծ ուրախութիւն. Իսաիի քաղաքի մէջ ձեզ համար Փրկիչ ծնաւ: Եւ այս կըլինի ձեզ նշան. դուք կըգտնէք Մանուկին խանձարուրում փաթաթած և մսուրի մէջ դրած»: Այդ միջոցին յանկարծ շատ հրեշտակներ երևեցան երկնքում և սկսեցին երգել. «Փառք Աստուծուն երկնքումը, երկրի վրայ խաղաղութիւն և մարդկանց մէջ ուրախութիւն»: Երբ հրեշտակները վերացան երկինք, հովիւները գր-

նացին և ինչպէս հրեշտակն ասել էր, գր-
տան Մանուկին խանձարուրում փաթաթած
և մսուրի մէջ դրած: Երկրպագութիւն
տուին ու յետ դարձան:

Այս տօնը կատարվում է Յունուարի 6-ին:

5. ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Հրէաները Մովսէս մարգարէի օրէնքով
իրանց արու անդրանիկ զաւակներին ծնըն-
դից յետոյ՝ քառասներորդ օրը, տանում
էին Երուսաղէմի տաճարը, որ Տիրոջը ներ-
կայացնեն: Նրանք այս պարտաւորութիւնը
կատարելիս մատուցանում էին զոհ. հա-
րուտները՝ արջառ կամ գառը, իսկ աղ-
քատները՝ մի զոյգ տատրակ կամ աղաւնի:

Երբ Յիսուս քառասուն օրական դար-
ձաւ, Մարիմ Սուրբ Կոյսը և Յովսէփը տա-
րան Նրան Երուսաղէմի տաճարը: Նրանք
իրանց հետ վերցրին մի զոյգ աղաւնի: Այդ
միջոցին Երուսաղէմում կենում էր մի ծե-
րունի արդար մարդ՝ Սիմէօն անունով: Սուրբ
Հոգին յայտնել էր նրան, որ նա չի մեռ-
նիլ մինչև Քրիստոսին չտեսնի: Երբ Մա-
նուկին բերին տաճար, Սիմէօնը Սուրբ Հո-

գով իմացաւ: Նա զուրս եկաւ Մանուկի
առաջ, զիրկն առաւ Նրան, փառք տուեց
Աստուծուն և ասեց. «Տէր, այժմ Քո խօս-
քիդ համեմատ արձակիր Քո ծառայիդ, ո-
րովհետև իմ աչքերը տեսան Փրկչին, Արին
պատրաստեցիր ժողովրդի համար»: Յովսէփը
և Մարիամը զարմանում էին այս խօսքերի
վրայ: Տաճարում կար և մի կին՝ Աննա
անունով: Նա մարգարէուհ էր: Սա էլ փա-
ռաբանում էր Աստուծուն ամենին ա-
սում, թէ այս մանուկը խոստացեալ Փրկիչն է:

Այս տօնը կատարվում է Փետրուարի 14-ին:

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԿԻՏՈՒԹԻՒՆՆԸ

Յորդանան գետի ափի մօտ բնակվում
էր մի մարգարէ՝ Յովհաննէս անունով: Նա
քարոզում էր ժողովրդին և ասում. «Ապաշ-
խարեցէք, մօտեցել է երկնքի արքայութիւնը
(Քրիստոս)»: Նրա մօտ գալիս էին ամեն կող-
մից մարդիկ և իրանց մեղքերը խոս-
տովանում էին. Յովհաննէսը մկրտում էր
նրանց Յորդանանի մէջ:

Երբ Յիսուս երեսուն տարեկան դարձաւ,
Նազարէթից եկաւ Յովհաննէսի մօտ մկր-

տողելու: Յովհաննէսը հրաժարուեց Նրան մկրտելուց և ասաց. «Ես պէտք է Քեզանից մկրտուեմ, Դու ինձ մօտ ես գալիս»: Բայց Յիսուս պատասխանեց. «Թոյլ տուր, որովհետեւ այդպէս պէտք է կատարուի ամեն արդարութիւն», այսինքն՝ դու պէտք է մկրտես ինձ: Յովհաննէսը թոյլ տուեց: Երբ Յիսուս մկրտուեց, երկինքը բացուեց և Սուրբ Հոգին ազաւնու կերպարանքով իջաւ Նրա վրայ: Երկնքից էլ ձայն լսուեց, թէ «Դա է իմ սիրելի Արդին, Արին ես հաւանեցի»:

Այս տօնը կատարվում է Յունվարի 6-ին:

7. ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍՏԻՍ

Յիսուս կամեցաւ ցոյց տալ իր Աստուածային փառքը իր աշակերտներին: Նա վերառաւ իր հետ Պետրոսին, Յակոբոսին և Յովհաննէսին, բարձրացաւ թափոր լեառը և սկսեց աղօթել: Աշակերտները յոգնած լինելով քնեցան: Երբ զարթեցան, տեսան որ իրանց վարդապետը կերպարանափոխուել է: Նրա երեսը փայլում էր ինչպէս արեգակ և շորերն սպիտակ էին ինչպէս ձիւն:

Նրա հետ խօսում էին Մովսէս և Եղիա մարգարէները: Պետրոսը հիացած այս բանից՝ բացականչեց. «Վարդապետ, լաւ է մեզ այստեղ լինել. շինենք երեք տաղաւար, մինը՝ Քեզ, մինը՝ Մովսէսին և միւսը՝ Եղիային»: Այն ժամանակ մի լուսաւոր ամպ եկաւ և հովանի եղաւ նրանց: Չայն եկաւ ամպից, որ ասում էր. «Դա է իմ սիրելի որդին, Դրան լսեցէք»: Աշակերտներն այս ձայնից սաստիկ վախեցան և վայր ընկան երեսների վրայ: Յիսուս մօտեցաւ նրանց, զարթեցրեց և ասաց. «Վանգնեցէք և մի վախենաք»: Նրանք բարձրացրին իրանց գլուխներն և տեսան միայն Յիսուսին իր սովորական կերպարանքով:

Այս տօնը կատարվում է ամառը՝ յունիս կամ յուլիս ամսին՝ կիրակի օր:

8. Ժ Ա Ղ Կ Ա Ջ Ա Ր Դ

Հրէաներն ամեն տարի կատարում էին Եգիպտոսից դուրս գալու տօնը, որ կոչվում էր Պասեկ: Այդ տօնից վեց օր առաջ Յիսուս եկաւ Բեթանիա գիւղը և այնտեղից ճանա-

պարհ ընկաւ զէպի Երուսաղէմ: Նրա յետեւից գնում էր մեծ բազմութիւն: Երբ նա հասաւ Զիթենեաց սարը, հրամայեց իր աշակերտներին երկուսին, որ յօտակայ գիւղից մի աւանակ բերեն: Աշակերտները բերին աւանակը, փռեցին նրա վրայ իրանց շորերը և Յիսուս նստեց: Շատերը հաւատացին, որ Յիսուս Դաւթի ցեղից խոստացած Փրկիչն է և սկսեցին պատուել նրան: Ոմանք արմաւենու ճիւղեր էին կտրում և ճանապարհի վրայ ձգում. ոմանք էլ իրանց շորերը աւանակի ոտքերի տակն էին փռում և այսերգն երգում, «Ո՛վսաննա Դաւթի Ռրդուն, օրհնուած է Տիրոջ անունով եկող թագաւորը, ո՛վսաննա բարձրումը»:

Քաղաք մտնելու ժամանակ մեծ բազմութիւն գուրս եկաւ Քրիստոսի առաջ և ով նրան չէր տեսել, հարցնում էր. «Ո՞վ է Սա»: Ժողովուրդը պատասխանում էր. «Սա Յիսուս է—Նազարէթ քաղաքի Մարգարէն»:

Այս տօնը կատարվում է Զատիկից մի շաբաթ առաջ:

Քաղաքից անցնելու օրը՝ Յիսուս իր աշակերտներից երկուսին ասաց, որ Երուսաղէմում մի տան մէջ պատրաստութիւն տեսնեն Զատիկը տօնելու համար: Աշակերտները պատրաստեցին, ինչպէս Յիսուս հրամայել էր:

Երեկոյեան Յիսուս իր աշակերտներով մտաւ պատրաստուած վերնատունը: Նա ընթրիքից առաջ իր աշակերտների ոտքերը լուաց՝ խոնարհութեան օրինակ տալով նրանց: Յետոյ նստեց սեղան նրանց հետ և կերաւ զատկական գառը: Խօսակցութեան ժամանակ Յիսուս ասաց իր աշակերտներին. «Չեզանից մէկը պէտք է մատնէ Ինձ»: Աշակերտները տարակուսած նայեցին իրար երեսի և սկսեցին երկիւղով մէկ մէկ հարցնել. «Մի՞թէ ես եմ, Տէր»: Յուզան էլ, որ պէտք է մատնէր, հարցրեց. «Մի՞թէ ես եմ»: Յիսուս պատասխանեց. «Դու ես»: Յուզան իսկոյն գուրս գնաց:

Ընթրիքն ուտելիս Յիսուս վերցրեց

հաց, օրհնեց, կտրեց և տուեց աշակերտներին ու ասաց. «Առէք, կերէք, այս է իմ մարմինը: Այս արէք իմ յիշատակի համար»: Յետոյ վերցրեց բաժակը, գոհացաւ և տուեց նրանց ու ասաց. «Խմեցէք դրանից ամենքդ. այս է իմ՝ Նոր-ուխտի արիւնը, որ շատերի մեղքերի թողութեան համար թափվում է: Ամեն անգամ երբ խմէք այս բաժակից, յիշեցէք ինձ»: Այսպէս հաստատեց Յիսուս հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը:

Այս տօնը կատարվում է Ձատկից երեք օր առաջ:

10. ՅԻՍՈՒՍԻ ԽԱՉԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ձատկի տօնից մի քանի օր առաջ Յիսուս եկաւ Երուսաղէմ: Նրա թշնամիները — հրէաների քահանայապետները, դպիրները և ժողովրդի ծերերը հաւաքուեցին և խորհուրդ արին, որ սպանեն Նրան: Բռնեցին Յիսուսին և տարան Պիղատոսի մօտ, որ երկրի կառավարիչն էր և սկսեցին բամբասել ու չարախօսել Նրա մասին, թէ Նա քարոզում և մոլորեցնում է ժողովրդին, Իրան Աստուծու Որդի է անուանում

և արգելում է հարկ տալ Վայսեր: Պիղատոսը հրամայեց խաչել Յիսուսին:

Ձինուորները տարան Յիսուսին Գողգոթա: Հանեցին Նրա շորերը և խաչեցին: Նրա աջ ու ձախ կողմն էլ խաչեցին երկու աւազակներ: Յիսուսի խաչի վրայ գրուած էր. «Յիսուս Նազովրեցի Թագաւոր Հրէից»: Ամենքը ծաղրում էին Նրան. բայց Նա աղօթում էր խաչի վրայ, որ Աստուածների նրանց արածը:

Երբ Յիսուսին խաչեցին, առաւօտեան ժամի ինն էր: Տասներկու ժամին երկրիս երեսը խաւար պատեց և ասողերն երևեցին: Ժամը երեքին Յիսուս աղաղակեց. «Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ թողեցիր ինձ»: Մի փոքր ժամանակից յետոյ էլ ասաց. «Ծարաւ եմ»: Ձինուորներից մէկը սպունգը թաթախեց քացախի մէջ և եղեգի ծայրով մօտեցրեց Նրա բերանին: Յիսուս քացախն ընդունեց և ասաց. «Հայր, Բռնեւքն եմ աւանդում Իմ հոգին»: Յետոյ գլուխը խոնարհեցրեց և աւանդեց հոգին: Այդ ժամանակ արեգակը խաւարեց, եր-

կիրը շարժուեց և տաճարի վարագոյրը պատառուեց: Ներկայ եղող հարիւրապետը և ժողովուրդը տեսնելով այս՝ ասացին. «Արդարև Սա Աստուծու Որդի էր»:

Այս տօնը կատարվում է Աւագ Ուրբաթ օրը:

№ 11. ՅԻՍՈՒՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Յովսէփ Արեմաթացին, որ Յիսուսի ծածուկ աշակերտն էր, եկաւ Պիղատոսի մօտ և խնդրեց, որ թոյլ տայ իրան Յիսուսի մարմինը խաչից իջեցնել ու թաղել: Պիղատոսը, երբ ստուգեց, որ Յիսուս մեռել է, թոյլ տուեց:

Գողգոթա եկաւ Նիկողիմոսն է, որ նոյնպէս Յիսուսի ծածուկ աշակերտն էր: Յովսէփը պատրաստեց մաքուր կտաւ, իսկ Նիկողիմոսը բերեց հարիւր լիտրի չափ անուշահոտ իւղ: Գողգոթայի մօտ Յովսէփը ունէր մի պարտեզ և այդ պարտեզի մէջ կար մի այր: Յովսէփը և Նիկողիմոսը իջեցրին խաչից Յիսուսի մարմինը, օձեցին և պատեցին կտաւով ու դրեցին այրի մէջ. իսկ գերեզմանի դուռը ծածկեցին մի մեծ քարով ու գնացին:

Հրէաների քահանայապետներն եկան Պիղատոսի մօտ և խնդրեցին զինուորներ կանգնեցնել Յիսուսի գերեզմանի մօտ, որ պահպանեն գերեզմանը, որպէսզի Յիսուսի աշակերտները գիշերը չը գողանան Նրա մարմինը և չը տարածեն ժողովրդի մէջ, թէ Նա յարուժիւն առաւ: Պիղատոսը հրամայեց զգուշանալ: Նրանք գնացին, կնքեցին գերեզմանի քարը և պահպաններ կանգնեցրին:

Այս տօնը կատարվում է Աւագ-Ուրբաթ օրը:

12. ԸՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ—ՉԱՏԻԿ

Կիրակի առաւօտեան վաղ Քրիստոսի գերեզմանի մօտ մի մեծ շարժ եղաւ: Տիրոջ հրեշտակն երկնքից իջաւ, գերեզմանի քարը մի կողմը զլորեց և նստեց նրա վրայ: Նրա երեսը փայլակի նման էր և շորերը ձիւնի նման սպիտակ: Այդ ժամանակ Յիսուս յարուժիւն առաւ մեռելներից: Պահպանները տեսնելով այս՝ երկիւղից գետին ընկան—ինչպէս մեռածներ: Եւ երբ ուշքի եկան, գնացին, պատմեցին, ինչ որ պատահել էր:

Այդ ժամանակ Գալիլիայի կանայք—Մարիամ Մագդաղենացին, Մարիամ Յա-

կովբեանք, Սոգոմէն և ուրիշները՝ եկան Յիսուսի գերեզմանի մօտ, որ օժէն Նրա մարմինը: Նրանք մտան պարտէզ և տեսան, որ քարը գլորած է գերեզմանից: Մարիամ Մագդաղինացին երկիւղից վազեց քաղաք և պատմեց Յիսուսի աշակերտներին: Միւս կանայք մօտեցան այրին և տեսան երկու հրեշտակ, որոնք աւետեցին, թէ Քրիստոս յարուածին առաւ մեռելներից:

Այս տօնը կատարվում է Զատիկին:

13 ՀՐԻՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐԶՈՒՄԸ

Քրիստոսի յարութեան քառասներորդ օրը՝ աշակերտները հաւաքուեցան վերնատան մէջ: Քրիստոս վերջին անգամ երեւց նրանց և ասաց. «Իուք Երուսաղեմից չը հեռանաք, այլ սպասեցէք Ս. Հոգու գալստեան: Նա մի քանի օրից յետոյ կիջնի ձեր վրայ և զուր կստանաք զօրութիւն վկայելու իմ մասին»:

Այս ասելով տարաւ նրանց Ձիթենեաց սարը և այնտեղ պատուիրեց գնալ քարոզել ժողովրդին և մկրտել «Յանուն Հօր և Արդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»: Ապա բարձրացնելով իր

Նրա հետ խօսում էին Մովսէս և Եղիա մարգարէները: Պետրոսը հիացած այս բանից՝ բացականչեց. «Վարդապետ, լաւ է մեզ այստեղ լինել: շինենք երեք տաղաւար, մինը՝ Քեզ, մինը՝ Մովսէսին և միւսը՝ Եղիային»:

Այն ժամանակ մի լուսաւոր ամպ եկաւ և հովանի եղաւ նրանց: Չայն եկաւ ամպից, որ ասում էր. «Դա է իմ սիրելի որդին, Պրան լսեցէք»: Աշակերտներն այս ձայնից սաստիկ վախեցան և վայր ընկան երեսների վրայ: Յիսուս մօտեցաւ նրանց, զարթեցրեց և ասաց. «Վանգնեցէք և մի վախենաք»: Նրանք բարձրացրին իրանց գլուխներն և տեսան միայն Յիսուսին իր սովորական կերպարանքով:

Այս տօնը կատարվում է ամառը՝ լունիս կամ լուլիս ամսին՝ կիրակի օր:

8. Ծ Ա Ղ Կ Ա Զ Ա Ր Դ

Հրէաներն ամեն տարի կատարում էին Եգիպտոսից զուրս գալու տօնը, որ կոչվում էր Պասէկ: Այդ տօնից վեց օր առաջ Յիսուս եկաւ Բեթանիա գիւղը և այնտեղից ճանա-

պարհ ընկաւ դէպի Երուսաղէմ: Նրա յե-
տեից գնում էր մեծ բազմութիւն: Երբ նա
հասաւ Ջիթենեաց սարը, հրամայեց իւ ա-
շակերտներից երկուսին, որ մօտակայ գիւղից
մի աւանակ բերեն: Աշակերտները բերին
աւանակը, փռեցին նրա վրայ իրանց շորերը
և Յիսուս նստեց: Եատերը հաւատացին, որ
Յիսուս Դաւթի ցեղից խոստացած Փրկիչն
է և սկսեցին պատուել նրան: Ամանք ար-
մաւենու ճիւղեր էին կտրում և ճանապարհի
վրայ ձգում. ոմանք էլ իրանց շորերը աւա-
նակի ոտքերի տակն էին փռում և այս երգն
երգում, «Ռփսաննա Դաւթի Որդուն, օրհ-
նուած է Տիրոջ անունով եկող թագաւորը,
ոմփսաննա բարձրումը»:

Քաղաք մտնելու ժամանակ մեծ բազ-
մութիւն դուրս եկաւ Քրիստոսի ա-
ռաջ և ով նրան չէր տեսել, հարցնում
էր. «Ո՞վ է Սա»: Ժողովուրդը պատասխա-
նում էր. «Սա Յիսուս է՝ Նազարէթ քա-
ղաքի Մարգարէն»:

Այս տօնը կատարվում է Ջատիկից մի շաբաթ առաջ.

№ 9. ԱՌԱԳ. ՀԻՆԳՇԱՐԹԻ

Բաղարջակերաց տօնի առաջին օրը՝ Յի-
սուս իր աշակերտներից երկուսին, ասաց,
որ Երուսաղէմում մի տան մէջ պատրաս-
տութիւն տեսնեն Ջատիկը տօնելու համար:
Աշակերտները պատրաստեցին, ինչպէս Յի-
սուս հրամայել էր:

Երեկոյեան Յիսուս իր աշակերտներով
մտաւ պատրաստուած վերնատունը: Նա
ընթրիքից առաջ իր աշակերտների ոտքե-
րը լուաց՝ խոնարհութեան օրինակ տալով
նրանց: Յետոյ նստեց սեղան նրանց հետ
և կերաւ զատկական գառը: Խօսակցութեան
ժամանակ Յիսուս ասաց իր աշակերտնե-
րին. «Ձեզանից մէկը պէտք է մատնէ Ինձ»:
Աշակերտները տարակուսած նայեցին իրար
երեսի և սկսեցին երկիւղով մէկ մէկ հարցնել.
«Մի՞թէ ես եմ, Տէր»: Յուզան էլ, որ պէտք է
մատնէր, հարցրեց. «Մի՞թէ ես եմ»: Յիսուս
պատասխանեց. «Դու ես»: Յուզան իսկոյն
դուրս գնաց:

Ընթրիքն ուտելիս Յիսուս վերցրեց

Տաց, օրհնեց, կտրեց և տուեց աշակերտներին ու ասաց. «Առէք, կերէք, այս է իմ մարմինը: Այս արէք իմ յիշատակի համար»: Յետոյ վերցրեց բաժակը, գոհացաւ և տուեց նրանց ու ասաց. «Խմեցէք դրանից ամենքդ. այս է իմ՝ Նոր-ուխտի արիւնը, որ շատերի մեղքերի թողութեան համար թափվում է: Ամեն անգամ երբ խմէք այս բաժակից, յիշեցէք ինձ»: Այսպէս հաստատեց Յիսուս հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը:

Այս տօնը կատարվում է Ձատկից երեք օր առաջ:

10. ՅԻՍՈՒՍԻ ԽԱՉԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ձատկի տօնից մի քանի օր առաջ Յիսուս եկաւ Երուսաղէմ: Նրա թշնամիները — Տրէաների քահանայապետները, դպիրները և ժողովրդի ծերերը հաւաքուեցին և խորհուրդ արին, որ սպանեն Նրան: Բռնեցին Յիսուսին և տարան Պիղատոսի մօտ, որ երկրի կառավարիչն էր և սկսեցին բամբասել ու չարախօսել Նրա մասին, թէ Նա քարոզում և մոլորեցնում է ժողովրդին, Իրան Աստուծու Որդի է անուանում

և արգելում է հարկ տալ Կայսեր: Պիղատոսը հրամայեց խաչել Յիսուսին:

Զինուորները տարան Յիսուսին Գողգոթա: Հանեցին Նրա շորերը և խաչեցին: Նրա աջ ու ձախ կողմն էլ խաչեցին երկու աւազակներ: Յիսուսի խաչի վրայ գրուած էր. «Յիսուս Նազովրեցի Թագաւոր Հրէից»: Ամենքը ծաղրում էին Նրան. բայց Նա աղօթում էր խաչի վրայ, որ Աստուածների նրանց արածը:

Երբ Յիսուսին խաչեցին, առաւօտեան ժամի ինն էր: Տասներկու ժամին երկրիս երեսը խաւար պատեց և աստղերն երևեցին: Ժամը երեքին Յիսուս աղաղակեց. «Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ թողեցիր ինձ»: Մի փոքր ժամանակից յետոյ էլ ասաց. «Ծարիււ եմ»: Զինուորներից մէկը սպունգը թաթախեց քացախի մէջ և եղեգի ծայրով մօտեցրեց Նրա բերանին: Յիսուս քացախն ընդունեց և ասաց. «Հայր, Քո ձեռքն եմ աւանդում իմ հոգին»: Յետոյ գլուխը խոնարհեցրեց և աւանդեց հոգին: Այդ ժամանակ արեգակը խաւարեց, եր-

կիրը շարժուեց և տաճարի վարագոյրը պատառուեց: Ներկայ եղող հարիւրապետը և ժողովուրդը տեսնելով այս՝ ասացին. «Արդարև Սա Աստուծու Որդի էր»:

Այս տօնը կատարվում է Աւագ Ուրբաթ օրը:

№ 11. ՅԻՍՈՒՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ:

Յովսէփ Արեմաթացին, որ Յիսուսի ծածուկ աշակերտն էր, եկաւ Պիղատոսի մօտ և խնդրեց, որ [Թոյլ տայ իրան Յիսուսի մարմինը խաչից իջեցնել ու թաղել: Պիղատոսը, երբ ստուգեց, որ Յիսուս մեռել է, [Թոյլ տուեց:

Գողգոթա եկաւ Նիկողիմոսն է, որ նոյնպէս Յիսուսի ծածուկ աշակերտն էր: Յովսէփը պատրաստեց մաքուր կտաւ, իսկ Նիկողիմոսը բերեց հարիւր լիտրի չափ անուշահոտ իւղ: Գողգոթայի մօտ Յովսէփը ունէր մի պարտէզ և այդ պարտէզի մէջ կար մի այր: Յովսէփը և Նիկողիմոսը իջեցրին խաչից Յիսուսի մարմինը, օձեցին և պատեցին կտաւով ու զրեցին այրի մէջ. իսկ գերեզմանի դուռը ծածկեցին մի մեծ քարով ու գնացին:

Հրէաների քահանայապետներն եկան Պիղատոսի մօտ և խնդրեցին զինուորներ կանգնեցնել Յիսուսի գերեզմանի մօտ, որ պահպանեն գերեզմանը, որպէսզի Յիսուսի աշակերտները գիշերը չը գողանան Նրա մարմինը և չը տարածեն ժողովրդի մէջ, [Թէ Նա յարուժիւն առաւ: Պիղատոսը հրամայեց զգուշանալ: Նրանք գնացին, կնքեցին գերեզմանի քարը և պահպաններ կանգնեցրին:

Այս տօնը կատարվում է Աւագ-Ուրբաթ օրը:

12. ԶՐԻՍՏՈՍԻ ԵԱՐՈՒԹԻՒՆԵԸ—ՉԱՏԻՉ

Կիրակի առաւօտեան վաղ Քրիստոսի գերեզմանի մօտ մի մեծ շարժ եղաւ: Տիրոջ հրեշտակն երկնքից իջաւ, գերեզմանի քարը մի կողմը գլորեց և նստեց նրա վրայ: Նրա երեսը փայլակի նման էր և շորերը ձիւնի նման սպիտակ: Այդ ժամանակ Յիսուս յարուժիւն առաւ մեռելներից: Պահպանները տեսնելով այս՝ երկիւղից գետին ընկան — ինչպէս մեռածներ: Եւ երբ ուշքի եկան, գնացին, պատմեցին, ինչ որ պատահել էր:

Այդ ժամանակ Գալիլիայի կանայք— Մարիամ Մագդաղենացին, Մարիամ Յա-

կովբեանը, Սողոմէն և ուրիշները՝ եկան Յիսուսի գերեզմանի մօտ, որ օժեն Նրա մարմինը: Նրանք մտան պարտէզ և տեսան, որ քարը գլորած է գերեզմանից: Մարիամ Մագդաղինացին երկիւղից վազեց քաղաք և պատմեց Յիսուսի աշակերտներին: Միւս կանայք մօտեցան այրին և տեսան երկու հրեշտակ, որոնք աւետեցին, թէ Քրիստոս յարութիւն առաւ մեռելներից:

Այս սօնը կատարվում է Հասկին:

13 ԲՐԻՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐՁՈՒՄԸ

Քրիստոսի յարութեան քառասներորդ օրը՝ աշակերտները հաւաքուեցան վերնատան մէջ: Քրիստոս վերջին անգամ երևաց նրանց և ասաց. «Գուք Երուսաղեմից չը հեռանաք. այլ սպասեցէք Ս. Հոգու գալստեան: Նա մի քանի օրից յետոյ կիջնի ձեր վրայ և դուք կատանաք զօրութիւն վկայելու իմ մասին»:

Այս ասելով տարաւ նրանց Ձիթենեաց սարը և այնտեղ պատուիրեց գնալ քարոզել ժողովրդին և մկրտել «Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»: Ապա բարձրացնելով իր

Հաւատում ենք և մի Տէր Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուծու Որդուն, որ Միածին է, ծնուած է Հօր Աստուծուց, այսինքն՝ Հօր Էութիւնից:

Աստուած է՝ Աստուծուց, լոյս է՝ լոյսից. ճշմարիտ Աստուած է, ճշմարիտ Աստուծուց ծնած է և ոչ թէ ստեղծուած: Նոյն Ինքն Հօր (Աստուծու) բնութիւնից է, որով ամեն բան եղաւ երկնքի մէջ և երկրի վրայ՝ երեւելիներն ու աներեւոյթները:

Սրանով դաւանում ենք, որ 1) Սուրբ Երրորդութեան երկրորդ անձն է Յիսուս Քրիստոս. 2) Նա միածին է, այսինքն՝ չը կայ ուրիշ մէկը նրանքման, 3) Նա ծնուած է Հօր Աստուծուց յաւիտենից առաջ. ինչպէս լոյսը լոյսից՝ (ինչպէս լուսոյ ճառագայթը անընդհատ կերպով յառաջ է գալիս արեգակից) և չէ ստեղծուած և 4) Նա համարնակից է Հօր Աստուծու հետ և ամենայն ինչ նրանով է եղած:

գ). «Որ յաղապս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն Հոգւոյն Սրբով: Որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտ և զամենայն, որ ինչ է մարդ՝ ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք»:

Որ մեզ՝ մարդկանցս՝ և մեր փրկութեան համար երկնքից իջաւ, մարմին առաւ, մարդ եղաւ և ծնաւ կատարեալ կերպով Սուրբ Կոյս Մարիամից Սուրբ Հոգով:

Որով (Ս: Հոգով) առաւ մարմին, հոգի և միտք և այն ամենը՝ ինչ որ կայ մարդու մէջ՝ ճշմարտապէս և ոչ կարծիքով:

Սրանով մենք դաւանում ենք, որ 1) Աստուծոս Որդին երկնքից իջաւ, այսինքն՝ երկրիս վրայ տեսանելի դարձաւ. 2) Նա մարմնացաւ, այսինքն, մարդկային բնութիւն առաւ Սուրբ Կոյս Մարիամից Սուրբ Հոգով և 3) Նա կատարելապէս մարդ դարձաւ, այսինքն՝ ոչ թէ միայն մարդկային մարմին ստացաւ, այլ և մարդկային հոգի ու միտք և եղաւ կատարեալ մարդ ու կատարեալ Աստուած:

դ). «Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ»:

Չարչարուեց, խաչուեց և թաղուեց:

Այս խօսքերով մենք դաւանում ենք, որ 1) Աստուծոս Որդին—Յիսուս Քրիստոս չարչարուեց, այսինքն՝ ցաւ զգաց և մարդկային բնութիւնով կրեց բոլոր տանջանքները. 2) Նա իր յօժար կամքով խաչի վրայ բարձրացաւ, որ մեզ ազատէ յաւիտենական պատժից ու մեղքից և 3) Նա մեռաւ մարմնով խաչի վրայ և թաղուեց ինչպէս մարդ:

ե). «Յերրորդ աւուր յարուցեալ»:

Երրորդ օրը յարութիւն առաւ:

Սրանով մենք դաւանում ենք, որ Աստուծոս Որդին—Յիսուս Քրիստոս մարդկային բնութիւնով մեռ-

նելուց յետոյ՝ երրորդ օրը Աստուածային զօրութեամբ կենդանացաւ—յարութիւն առաւ:

զ). «Ելեալ ի յերկինս նովին մարմնով նստաւ ընդ աջմէ Հօր»:

Նոյն մարմնով երկինք բարձրացաւ, նստեց Հօր աջ կողմը:

Այս խօսքերով մենք դաւանում ենք, որ 1) Աստուծոս Որդին—Յիսուս Քրիստոս մարդկային մարմնով երկինք բարձրացաւ և 2) Նա նստեց Հօր աջ կողմը և դրանով ցոյց տուեց, թէ Նա ունի Հօր Աստուծոս հետ հաւասար զօրութիւն ու պատիւ:

է). «Գալոց է նովին մարմնով և փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, Որոյ թագաւորութեան ոչ գոյ վախճան»:

Պէտք է գայ նոյն մարմնով և Հօր փառքով՝ կենդանիներին և մեռածներին դատելու համար, Որի թագաւորութիւնը վերջ չունի:

Սրանով մենք դաւանում ենք, որ 1) Աստուծոս Որդին—Յիսուս Քրիստոս կրկին պէտք է գայ աշխարհ Հօր փառքով, 2) Նա պէտք է դատէ կենդանիներին և մեռածներին և 3) այս ահեղ դատաստանից յետոյ կը գայ Նրա փառաց թագաւորութիւնը, որը վերջ չի ունենայ:

ը). «Հաւատամք և ի Սուրբ Հոգին՝ յա-
նեղն և ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս
և ի մարգարէս և յաւետարանս: Որ էջն
Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն և բնա-
կեցաւ ի սուրբսն»:

Հաւատում ենք Սուրբ Հոգուն, որ անեղ (սչ սբից
եղել) և կատարեալ Աստուած է, որ խօսեց օրէնքների, մար-
գարէնների և աւետարանների միջոցով: Որ Յորդանան գետ
իջաւ, Առաքելին (Քրիստոսին՝ Աստուծուց ուղարկուածին
քարոզեց և սրբերի մէջ բնակուեց:

Այս խօսքերով մենք դաւանում ենք, որ 1) Սուրբ
Երրորդութեան երրորդ անձն է Ս. Հոգին. 2)
Նա կատարեալ Աստուած է և համազոյակից է Հօր
Որդուն և հաւասար նրանց երկրպագելի. 3) մար-
գարէները և առաքեալներն Աստուծու կամքը մարդ-
կանց յայտնելու և Սուրբ գիրքը գրելու ժամանակ
խօսում ու գրում էին Սուրբ Հոգու ներշնչութեամբ
4) երբ Քրիստոս մկրտւում էր Յորդանան գե-
տում, Սուրբ Հոգին իջաւ նրա վրա աղանու կեր-
պարանքով և քարոզեց, թէ Նա ուղարկած է Հօրի
և 5) նա բնակուեց սրբերի մէջ:

թ). «Հաւատամք և ի միմիայն ընդհան-
րական և առաքելական եկեղեցի»:

Հաւատում ենք մի, ընդհանրական ու առաքելական
եկեղեցի:

Այս խօսքերով դաւանում ենք, որ 1) Յիսուս
Քրիստոս Նր հաստատած եկեղեցու—հաւատացեալնե-
րի հետ է միշտ և տալիս է նրանց շնորհ և 2)
այդ եկեղեցին Մի է, Սուրբ է և Ընդհանրական ու
Առաքելական է:

ժ). «Ի մի մկրտութիւն, յապաշխարու-
թիւն, ի քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց»:

(Հաւատում ենք) մի մկրտութեան, ապաշխարութեան, և
մեղաց քաւութեան.

Հաւատամքի այս խօսքերով մենք դաւանում ենք,
որ 1) մկրտութեամբ մարդ ազատում է սկզբ-
նական մեղքից և արժանի է լինում ստանալու Սուրբ
Հոգու շնորհը և դառնում է երկնաւոր Հօր որդե-
գիր և 2) ճշմարիտ խոստովանութեամբ և ա-
պաշխարութեամբ մարդ թողութիւն է ստանում այն
մեղքերից, ինչ որ նա գործել է մկրտութիւնից յետոյ:

ժա). «Ի յարութիւն մեռելոց»:

(Հաւատում ենք) մեռելների յարութեանը:

Սրանով մենք դաւանում ենք, որ 1) վերջին
առաստանի օրն Աստուծու հրամանով բոլոր մեռած
մարդոց մարմինները կը կենդանանան—յարութիւն
կ'առնեն և կը միանան իրենց հոգիների հետ և այ-
նուհետև կը լինին անապական և անմահ, իսկ որոնք
դեռ կենդանի կը լինին, մի ակնթարթում կը փոխ-

ուին և կը դառնան նոյնպէս անապական և անմահ Մեռելների յարութեամբ կը փոխուի բոլոր տիեզերքը—կը լինի նոր երկինք և նոր երկիր:

Ժբ). «Ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն երկնի և ի կեանն յաւիտենականս»:

(Հաւատում ենք) հոգիների և մարմինների վերջին դատաստանին, երկնքի արքայութեանը և յաւիտենական կեանքին:

Այս խօսքերով մենք դաւանում ենք, որ 1) հոգիները և մարմինները պիտի դատուին Յիսուս Քրիստոսի և իւրաքանչիւրը պիտի ստանայ իր արած փոխարէնը և 2) մեռելների յարութիւնից յետոյ կըսկսուի մի նոր—յաւիտենական կեանք: Այս կեանք արդարների համար կը լինի երանելի, իսկ մեղաւորների համար՝ տանջանք: Երանելի կեանքը կոչվում էրախտ և երկնքի արքայութիւն, իսկ տանջանքը դժոխք:

ՏԱՍՆ ՊԱՏՈՒԹՅԱՆՆԵՐ

I. «Ես եմ Տէր Աստուած քո, մի եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յիսէն»:

Ես եմ քո Տէր Աստուածը, ուրիշ աստուածներ չունենա բացի ինձանից:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է մեզ որ նրան միայն ճանաչենք ճշմարիտ Աստուած, հա

ւատանք նրան, յոյս դնենք նրա վրայ, սիրենք, երկրպագենք և աղօթենք: Արդեւրում է ուրիշ աստուածներ ունենալ և պատուել նրանց ինչպէս Աստուած:

Հրեշտակներին և սուրբ մարդոց մենք միայն յարգում—պատվում ենք և մեր այդ պատին ու յարգանքը վերաբերում են նրանց Աստուածային շնորհին ու զօրութեանը, որոնց միջոցով նրանք ծառայել են Աստուծուն և կատարել են բարի գործեր:

II. «Մի արասցես դու քեզ կուռս ըստ ամենայն նմանութեան... մի երկիրպագանիցես նոցա և մի պաշտեսցես զնոսա»:

Ոչ մի բանի նմանութեամբ կուռք մի շինել, երկրպագութիւն մի տուր և մի պաշտել նրանց:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է մեզ, որ մենք որևէ բանի նման, կամ որևէ աւարկայ կուռք չը շինենք և Աստուածային պատիւ չը տանք նրան, այն է՝ չը պաշտենք, յոյս չը դնենք նրա վրայ՝ ինչպէս Աստուծու վրայ:

Սուրբ պատկերների գործածութիւնը կապալատութիւն չէ, որովհետև մենք նրանց չենք պաշտում ինչպէս Աստուած, այլ միայն յարգում ենք և այն էլ ոչ թէ ձեռագործ պատկերը, այլ նրա վրայ նկարածի նախատիպը: Նկարուած տէրունական պատկերի մէջ՝ Աստուծուն ենք երկրպագում, իսկ սրբերի պատկերների մէջ յարգում ենք նրանց Աստուածահաճոյ սրբութիւնը:

Սուրբ պատկերներ գործ ածելու նպատակն է, որ մենք նրանց նայելով յիշենք Աստուծուն և նրա սրբերի գործերը ու օրինակ առնենք:

III. «Մի առնուցուս զանունն Աստուծոյ քո ի վերայ սնոտեաց»:

Զուր՝ տեղ քո Աստուծու անունը մի յիշիր:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է մեզ, որ մենք նրա անունը գործ ածենք իբրև սրբութիւն և յարգենք այն ամենը, ինչ որ նրա անուանն է նուիրած—օրինակ՝ տաճարներ, մատուռներ, պատկերներ և եկեղեցական իրեղէններ:

Նաև պատուիրում է, որ մեր աղօթքների և խօսակցութիւնների ժամանակ երկիւղածութեամբ յիշենք ու արտասանենք նրա անունը: Չ'երգուենք նրա անունով զուր տեղ և անարգարութեան ժամանակ. իսկ եթէ երգուել ենք, հաստատ պահենք մեր տուած երգումը: Երգում է կոչվում այն խոստումը, որ արտասանվում է խաչի և Աւետարանի առաջ՝ քահանայի ներկայութեամբ:

IV. «Յիշեան սրբել զօր շաբաթու. զվեց օր գործեսցես և արասցես զամենայն գործս քո, իսկ զեօթներորդ օրն, շաբաթ, նուիրեան Տեառն քում»:

Մտքումդ պահիր, որ շաբաթ օրը սուրբ պահես. վեց օրուայ մէջ քո գործերդ արան, իսկ եօթներորդ օրը քո Տէր Աստուծուն նուիրիր:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է մեզ, որ շաբաթ օրը (քրիստոնեաներիս համար կիրակի), նոյնպէս և ուրիշ տօն օրերը նուիրենք սուրբ գործերին: Աստուած պատուիրում է կեանքի մէջ այս տեսակ կարգ պահել, այն է՝ վեց օր աշխատել և գործել մարմնաւոր գործեր, իսկ տօնին հանգստանալ գործերից և կատարել Աստուծուն հաճելի գործեր:

Աստուծու համար գործերն են՝ եկեղեցի գընալ, ներկայ լինել Աստուածպաշտութեան, աղօթել, կարդալ ս. Գիրքը, սովորել Աստուծու օրէնքները և մեր նմաններին բարութիւն անել—այն է՝ աղքատներին ողորմութիւն տալ, հիւանդներին այցելել, որբերին խնամք տանել, խեղճերին օգնել և այլն:

Բայց եթէ անյետաձգելի գործ է և պահանջվում է գործել տօն օրերին, ինչպէս են՝ անասուններին կերակուր ու ջուր տալ, հրդեհից ու հեղեղից մարդիկ ազատել, հիւանդների մասին հոգալ, պատերազմել կամ թշնամու յարձակմունքին դիմադրել և այլն, ոչ թէ կարելի է, այլ պէտք է անպատճառ անել:

V. «Պատուեան զՏայր քո և զմայր, զի բարի լինիցի քեզ և երկայնակեաց լիցիս ի վերայ երկրի»:

Պատուիր քո հօրը և մօրը, որ քեզ համար լաւ լինի և երկար ապրես աշխարհի վրայ:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է մեզ, որ մենք պատուենք մեր ծնողներին և իբրև երախ-

տագիտութեան նշան, միշտ յարգանքով վերաբերուենք նրանց և աշխատենք ամեն բանի մէջ ուրախութիւն և միսիթարութիւն պատճառել նրանց: Բացի այդ՝ օգնենք նրանց հիւանդութեան, ծերութեան և կարօտութեան ժամանակ. աղօթենք նրանց համար և լսենք ու կատարենք նրանց բարի խրատները:

Այս պատուիրանով Աստուած նմանապէս հրամայում է, որ մենք յարգենք և այն մարդոց, որոնք ծնողների տեղն են բռնում:

Այս պատուիրանը կատարողներին Աստուած խոստանում է երկար կեանք և բազմաւորութիւն:

VI. «Մի սպանաներ»:

Մի սպանիր

Այս պատուիրանով Աստուած արգելում է սպանութիւնը, նմանապէս նիւթական և բարոյական վնաս տալը՝ թէ իրան և թէ ուրիշներին:

Սպանութիւնը ներելի է համարվում միայն պատերազմի ժամանակ, երբ նա լինում է եկեղեցու օգտի, հայրենիքի փրկութեան համար:

Արգելում է, որ չ'անենք այնպիսի գործ, ինչ որ կարող է վնաս տալ ուրիշի կեանքին, օրինակ՝— ծեծ, կռիւ, վէճ, խիստ վարմունք, սխ, ատելութիւն, նախանձ, բարկութիւն, խօսքով վիրաւորանք և չափից գուրս ստրկական ծառայութիւն:

Իւրաքանչիւր մարդ պարտաւոր է պահպանել թէ ուրիշի առօղջութիւնը և թէ իրը, այլապէս նա ինք-

նասպանութիւն գործած կը լինի, որ մեծ յանցանք է՝ իսկ այն դիպուածներում երբ լինում է թշնամու յարձակում, հրդեհ, հեղեղ, ժանտախտ և սրանց նման հասարակական թշուառութիւններ, ամեն մինը բարոյական պարտաւորութիւն ունի չը խնայել իր առօղջութիւնը և մինչև անգամ իր կեանքն ուրիշների փրկութեան համար:

VII. «Մի շնար»:

Շնութիւն մի անիր

Այս պատուիրանը հրամայում է մեզ, որ մենք մաքուր լինինք, չունենանք սրտի չար ցանկութիւններ և չար մտածմունքներ. հեռանանք վառ խօսակցութիւններից և երգերից:

VIII. «Մի գողանար»:

Գողութիւն մի անիր

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է մեզ, որ մենք գողութիւն չանենք, չը խղենք, չը յափշտակենք, չը պահենք ու չը ծածկենք ուրիշի կարողութիւնը և աշխատանքը և չարատաւորենք՝ ուրիշի բարի անունը: Չը թաղցնենք գտած բանը, չը գնենք մեզ յայտնի գողացած իրը: Չը խաբենք առևտրի մէջ և խարդախութիւն չանենք չափի ու կշռի մէջ: Չը կտրենք մշակների և ծառաների վարձը: Մեր

պարտքը վճարենք և մեզ պահ տուածը (աւանդը) վերադարձնենք:

IX. «Մի սուտ վկայեր զընկերէ քու մմէ»:

Քո ընկերոջ մասին սուտ վկայութիւն մի տուր:

Այս պատուիրանով Աստուած արգելում է մեզ, որ մենք սուտ վկայութիւն չը տանք թէ դատարանում և թէ հասարակութեան մէջ, այլ լինինք միշտ ճշմարտախօս: Արգելում է զրպարտելը, բանբասելը, ուրիշի խօսածը կամ գրածը յեղաշրջել և ուրիշ կերպ մեկնել: Արգելում է մատնելը, վնասելը, արժանաւորներին անուանարկելը, իսկ անարժաններին գովաբանելը:

X. «Մի ցանկանար տան ընկերի քո և և մի ամենայնի, որ ինչ նորա իցէ»:

Քո ընկերոջ տան վրայ աչք մի ունենար և ոչ այն բաների վրայ՝ ինչ որ նրանն է:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է մեզ, որ մենք չար աչք, չար ցանկութիւն չունենանք մեր ընկերոջ ունեցածի վրայ: Չը նախանձենք նրա բազդաւորութեան, յաջողութեան, յառաջգիմութեան և առհասարակ նրա ներքին և արտաքին լաւ կողմերի վրայ: Չարատաւորենք և չանպատուենք նրան որևէ բանով: Չը յափշտակենք նրանից ոչ մի բան և ի չարը գործ չը գնենք նրա բարեմտութիւնը ու ընկերական հաւատարմութիւնը, այլ ունենանք սրտի սրբութիւն գէպի նա և լինենք գոհ մեր ունեցածովը:

ՄԱՍՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾՊՕՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Աստուածպաշտութիւն են կոչվում այն եկեղեցական ծառայութիւնները, որոնք կատարվում են նշանակած ժամանակներում, որոշած կարգով ու ծէսերով, ինչպէս ցոյց է տալի եկեղեցական կանոնագիրքը:

Այդ ծառայութիւնների ժամանակ հայ քրիստոնեաները փառաբանում են Աստուծուն, շնորհակալութիւն են յայտնում և խնդրում Նրա ողորմութիւնն ու օգնութիւնը:

Եկեղեցական ծառայութիւնները լինում են երկու տեսակի. 1) մշտական, որ կատարվում է ամեն օր բոլորի համար. 2) պատահական, որ կատարվում է հաւատացեալների կրօնական պահանջի համաձայն և կոչվում է հոգեւոր պիտոյք, օրինակատարութիւն:

Աստուածպաշտութեան մշտական ծառայութիւնը լինում է երեկոյեան, առաւօտեան եւ ճաշին. իսկ օրինակատարութիւնները, որոնք եկեղեցու խորհուրդներն ու ննջեցեալի թաղումն են, կատարվում են, երբ պահանջ կայ:

ՏԱՃԱՐ, ՆՐԱ ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՔԸ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Աստուածպաշտութիւնը մեծ մասամբ կատարվում է նրա համար շինուած տան մէջ, որ կոչվում է տանար—եկեղեցի: Նա կառուցվում է կամ նաւածու կամ խաչածու: Մուտքը լինում է արևմտեան կողմից: Եկեղեցու կամարների գլխին շինվում է մի կամ մի քանի գմբէթ, իսկ գլխին խաչ:

Եկեղեցու շինութիւնը բաժանվում է երեք մասի.

1) Դաւիթ, ուր կանգնում էին հին ժամանակ չմկրտուածները և ապաշխարողները: Նոր շինած եկեղեցիներից չատերը չուենին այդ մասը:

2) Ճանար, որ եկեղեցու իսկական մասն է, ուր կանգնում է ժողովուրդը. առջևը՝ մարդիկ, յետը՝ կանաք: Շատ եկեղեցիներում կանանց մասը, որ բաժանված է լինում

տղամարդկանցից, լինում է երկյարկանի և վերին յարկը կոչվում է վերնատուն: Տաճարի այն մասը, ուր կարդացվում են փոխ առ փոխ սաղմոսներ և հանդիսաւոր տօներին կատարվում են նախատօնակներ, կոչվում է *ատեան*: Ատեանի աջ ու ձախ կողմերը կոչվում են *դասեր*, ուր կանգնում են հոգեւորականներն և երգում հոգեւոր երգեր-շարականներ: Գասերը կոչվում են *աջակողմեան* և *ձախակողմեան*: Աջակողմեան դասի պատում շինուած է մկրտութեան աւազանը իսկ ձախակողմեանում՝ *խնկանոցը*:

3) *Բեմը*, որ բարձր է տաճարից աստիճաններով, ներկայացնում է Գողգոթա սարը, ուր Փրկիչը խաչուեց: Բեմի մէջ տեղը վեմ քարի վրայ շինած է սեղան, ուր կատարվում է հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը: Սեղանի վերև շինած է *խաչկալ*: Մի քարի եկեղեցիներում խաչկալը ունենում է դռներ, որոնց վրայ նկարած են լինում սուրբ Թադէոս և սուրբ Բարդուղիմէոս առաքեալների պատկերները:

Սեղանի վրայ գրվում են՝ *ամենից վերև խաչ, յետոյ տէրունական պատկեր*, ապա *աւետարան*, սրա աջ ու ձախ կողմերում *մասնատուփը*, *մնոնաշիշը* և *մոմակալներ*:

Սեղանի աջ կողմը՝ պատի մէջ շինած է *ընծայարանը*, ուր լինում է սկիհը, իսկ ձախակողմը՝ *նշխարարանը*, ուր լինում են սուրբ պատարագի համար պատրաստած *հացն ու զինին*:

Բեմի աջ և ձախ կողմերում շինած են *խորաններ*, մէկում զգեստաւորվում է քահանան, իսկ միւսում պահվում են եկեղեցական անօթներ, զգեստներն ու զարդերը:

Եկեղեցուն կից կամ նրանից փոքր ինչ հեռու՝ շինած է *զանգակատունը*: Աստուածպաշտութեան ժամանակ զանգի ձայնով քրիստոնեաները հրաւիրվում են եկեղեցի:

Ընդհանրապէս հանգուցեալներին թաղում են առանձին տեղ՝ քաղաքից և գիւղից դուրս, որը կոչվում է *գերեզմանատուն* կամ *հանգուտարան*:

ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

Եկեղեցու պաշտօնեաները ժողովրդից ընտրուած մարդիկ են և բաժանվում են երկու մասի՝ *սրբազնագործ* և *ստորին*:

Սրբազնագործ են՝ *սարկաւազը*, *քահանան*, *եպիսկոպոսը* և *Կաթողիկոսը*: իսկ ստորին՝ *կիսասարկաւազը*, *ջանընկալը*, *երդմնեցուցիչը*, *դպիրը* և *դոնապանը*:

Եկեղեցու պաշտօնեաները Աստուածպաշտութեան ժամանակ գործ են անում *առանձին հանդերձներ*—*զգեստներ*: Ստորին պաշտօնեաները հագնում են միայն *ժամաշապիկ* սարկաւազը՝ *ժամաշապիկ* և *ուրար*: Քահանան՝ *ժամաշապիկ*, *փորուրար*, *գօտի*, *դենջակ*, *քաղպան*, *վակաս*, *շուրջառ*, *սաղաւարտ* և *փիլօն*: Եպիսկոպոսը բացի քահանայական զգեստներից գործ է անում *եմիփորոն*, *արտախուրակներ* և *սաղաւարտի տեղ՝ թագ*: Կաթողիկոսը բացի քահանայական և եպիսկոպոսական զգեստներից գործ է անում *կոնքեռ* և *արծուէ գորգ*:

Կաթողիկոսը և եպիսկոպոսը կրում են *մատանի*, առաջինը՝ *մատանի* մատում, իսկ երկրորդը՝ *ճկոյթ* մատում: գործ են անում նաև *զաւազան*, *տուաջինը*՝ *հովուական*, իսկ երկրորդը՝ *օձազլուխ*:

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՆՕԹՆԵՐ ԵՒ ԶԱՐԴԵՐ

Աստուածպաշտութեան ժամանակ եկեղեցում գործ են անվում *սկիհ*, *մաղմայ*, *մասնատուփ*, *բաժակաման*, *մնոնաշիշ*, *բուրվառ*, *տապանակ*, *խաչուառ*, *խաչ*, *աշտանակ*, *կերոն*, *կոնք*, *դոյլ*, *դենջակ* և այլն:

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՄԱՍԻՆ

Պատարագ է կոչվում այն Աստուածպաշտութիւնը, որի ժամանակ կատարվում է սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը: Այս ծառայութիւնը կատարվում է առաւօտեան, մեծ մասամբ ճաշին և տարին երկու անգամ երեկոյեանները—*Ծննդեան* և *Զատիկի* ճրագաւոյցներին:

Պատարագի արարողութիւնը բաժանվում է երեք մասի: 1) *զգեստաւորութիւն* և *սպաս դնել*, 2) *պատարագ երկխայից* և 3) *պատարագ հաւատացելոց*:

Պատարագի առաջին մասում դպիրներն երգում են ըխորհուրդ խորին շարակներ: Քահանան մտնում է խորան և զգեստաւորվում: Դուրս գալով խորանից, լուանում է ձեռքերը, որ նշան է սրտի մաքրութեան, և դառնալով դէպի ժողովուրդը՝ հրապարակով խոստովանում է իր մեղքերը և խնդրում Աստուծուց թողութիւն: յետոյ բարձրանում է բեմը՝ Քաչվում է վարագոյրը: այստեղ քահանան աղօթում է և դնում է սպասը: բերում են հացն և զինին խորհրդի համար: Քահանան նշխարը դնում է մաղմայի վրայ և զինին անելով սկիհի մէջ ասում է՝

«Յիշատակ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» յետոյ քողով ծածկում է և ասում. «Հոգին Սուրբ եկեացէ ի քեզ»: Սպաս դնելը յիշեցնում է հաւատացեալներին Քրիստոսի ծնունդը: Վարագոյրի բանալը և քահանայի բեմից իջնելը ու ժողովրդին խնկարկելը նշան է Քրիստոսի աշխարհ դալուն:

Պատարագի երկրորդ մասը սկսւում է «Օրհնեալ Թագաւորութիւնն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»: Այդ ժամանակ երգում է «Սուրբ Աստուածը», վերաբերում են Աւետարանը, կարդում են Սուրբ Գրքից կտորներ, ապա Աւետարանը և ասում են Հաւատամբը: Պատարագի այս մասը կոչւում է *պատարագ երեխայից*, որովհետեւ այս ժամանակ կարող են ներկայ լինել ոչ միայն հաւատացեալները, որոնք ընդունել են քրիստոնէութիւնը, այլև նրանք, որոնք ցանկութիւն են յայտնել ընդունելու, բայց չեն մկրտուել. նաև ապաշխարողները և թերահաւատները: Պատարագի այս մասը յիշեցնում է Քրիստոսի յայտնութիւնը աշխարհում և նրա քարոզութիւնները:

Պատարագի երրորդ մասը կոչւում է *պատարագ հաւատացելոց*, որովհետեւ այս ժամանակ կարող են ներկայ լինել միայն հաւատացեալները: Այս մասը սկսում է վերաբերումից, երբ սկիհը ընծայարանից բերում, դնում են սեղանի վրայ: Սա յիշեցնում է մեզ Քրիստոսի գնալը դէպի չարչարանք և մահ: Ապա ասւում է *ողջոյնը*, որը յիշեցնում է, թէ ոչ ոք սրտի մէջ ատելութիւն, թշնամութիւն չպէտք է ունենայ: Յետոյ երգւում է երեքսրբեան երգը՝ «Սուրբ, սուրբ», որից յետոյ խորհրդաւոր կերպով արտասանւում են Փրկչի խօսքերը՝ «Առէք, կերէք, այս է մարմին իմ» և «Երբէք ի սմանէ ամենեքեան. այս է արիւն իմ»: Ապա երգւում է տէրունական աղօթքը—Հայր մերը: Յետոյ չոքում, երգում են «Միայն սուրբ, միայն տէր» և «Քրիստոս պատարագեալը», որի ժամանակ արժանաւորները հաղորդւում են: Վերջապէս դպիրներն երգում են գոհացողական երգերը՝ «Լցաք ի բարութեանց քոց» և «Գոհանամք», որից յետոյ քաչւում է վարագոյրը և քահանան իջնելով բեմից կարգում է Աւետարանը և պահպանիչով օրհնում ժողովրդին:

Վ Ե Ր Զ

« Ազգային գրադարան

NL0151328

1950

~~100~~
K 12

100 1 - 2

from the 100

100 100